

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова Приймальної комісії
ректор Херсонського державного університету,

Олександр СПІВАКОВСЬКИЙ

ПРОГРАМА

фахового вступного випробування з **основ географії**

для здобуття ступеня вищої освіти «**бакалавр**»

на основі повної вищої освіти

за спеціальністю С4 Географія та регіональні студії, А4.07 Середня освіта
(Географія)

(денна, заочна форми здобуття освіти)

Затверджено на розширеному засіданні кафедри географії та екології
(протокол №8 від 03 березня 2025 року)

Голова фахової-атестаційної
комісії (укладач програми)

(підпис)

Наталія ЗАГОРОДНЮК

ЗМІСТ

	с.
1. Загальні положення	4
2. Зміст програми	5
3. Перелік питань, що виносяться на фахове вступне випробування з основ географії	7
4. Список рекомендованої літератури	9
5. Критерії оцінювання знань фахового вступного випробування	10

1. Загальні положення

Програма фахового вступного випробування з основ географії складена для абітурієнтів, які вступають на навчання для здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр» на 2 курс на основі повної вищої освіти (базової або повної вищої освіти / та осіб, які не менше одного року здобувають ступінь бакалавра та виконують у повному обсязі навчальний план), розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра в галузі знань А Освіта, спеціальність А4.07 Середня освіта (Географія), галузі знань С Соціальні науки, журналістика та інформація, спеціальності С6 Географія та регіональні студії, затвердженої Вченою радою Херсонського державного університету (протокол №14 від «29» червня 2023 р.).

Вступне фахове випробування складається з одного блоку, що містить перелік загальних питань в галузі географії.

Основним завданням вступного випробування з основ географії є перевірка загальнотеоретичної підготовки абітурієнта з усіх розділів географічної науки та вмінь застосовувати набуті знання у самостійній практичній діяльності.

Організація та проведення фахових вступних випробувань (письмова форма) відбувається у порядку визначеному у Положенні про приймальну комісію Херсонського державного університету.

Мета вступного випробування – відбір претендентів на навчання за рівнем вищої освіти бакалавра.

Форма фахового вступного випробування: вступне випробування проводиться усно в формі співбесіди.

Тривалість фахового вступного випробування – на виконання відведено 3 години.

Результат фахового вступного випробування оцінюється за шкалою від 100 до 200 балів.

Перепусткою на вступне випробування є Аркуш результатів вступних випробувань, паспорт.

Під час проведення вступного випробування не допускається користування електронними приладами, підручниками, навчальними посібниками та іншими матеріалами, якщо це не передбачено рішенням Приймальної комісії. У разі використання вступником під час вступного випробування сторонніх джерел інформації (у тому числі підказки) він відсторонюється від участі у випробуваннях, про що складається акт. На екзаменаційній роботі такого вступника член фахової атестаційної комісії вказує причину відсторонення та час. При перевірці така робота дешифрується і за неї виставляється оцінка менше мінімальної кількості балів, визначеної Приймальною комісією та Правилами прийому, для допуску до участі в конкурсі або зарахування на навчання поза конкурсом, незважаючи на обсяг і зміст написаного.

Вступники, які не з'явилися на фахове вступне випробування з Основ географії без поважних причин у зазначений за розкладом час, до участі у подальших іспитах і конкурсі не допускаються.

2. Зміст програми

Загальна характеристика Всесвіту. Еволюція Всесвіту. Сонячна система. Земля як планета. Космічний вплив на Землю. Сонячно-земні зв'язки. Магнітосфера Землі. Магнітне поле Землі. Рухи Землі. Фігура Землі. Орбітальний рух Землі. Час.

Літосфера та рельєф. Внутрішня будова Землі. Поняття «земна кора», «літосфера», «літосферна плита», «тектонічні структури», будова та типи земної кори, породи та мінерали що її складають. Геологічне літочислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця. Внутрішні процеси в літосфері. Рухи літосферних плит. Походження материків і океанів. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню. Корисні копалини їх класифікація за походженням.

Атмосфера та клімат. Поняття «атмосфера», її склад та будова, значення. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері й на земній поверхні. Теплові пояси та їх межі (тропіки і полярні кола). Температура земної поверхні та повітря, її зміни з висотою і розподіл залежно від кута падіння сонячних променів. Атмосферний тиск його вимірювання. Основні пояси атмосферного тиску Землі. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони й антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси й атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Кліматична карта Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Погода, добові та сезонні коливання її метеорологічних елементів. Спостереження за погодою та її прогнозування. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Біосфера. Поняття «біосфера», її складові та межі. Ґрунти, їхні властивості та відмінності. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Вплив людини на біосферу. Охорона біосфери.

Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Закони природи і суспільства. Етапи взаємодії суспільства і природи. Сучасні напрямки взаємодії і закони системної єдності суспільства і природи. Потреби людства і природи.

Різноманітність взаємозв'язків і відносин суспільства і природи. Характерні риси взаємодії суспільства і природи. Природокористування як специфічна галузь виробничої діяльності, його сутність і структура. Напрямки і види природокористування: ресурсоспоживання, конструктивне перетворення природи, відтворення природи ресурсів, охорона природи, управління і моніторинг. Політика ресурсозбереження: суть і основні напрямки.

Географічні аспекти народонаселення і демографії. Походження людини і населення Землі. Поліцентрична і моноцентрична теорії походження сучасної людини. Космічна та інші теорії появи людини на

планеті. Загальна характеристика народонаселення світу. Історія формування, динаміка чисельності і розміщення населення. Расова структура. Етнічна структура. Мови. Релігійна структура. Статеві-вікова структура. Соціально-економічна структура. Природний рух населення, відтворення населення. Міграції населення, їх суть і види. Міграційна політика. Механізм управління міграціями. Демографічна політика. Географія трудових ресурсів і ринку праці. Відтворення робочої сили і його фази. Ресурси праці і джерела їх формування. Формування структури зайнятості.

Розселення населення і його територіальна організація. Суть системи розселення. Фактори і закономірності формування розселення населення. Типи поселень. Міста, їх суть, особливості. Функціональна структура міст. Розвиток опорного каркасу розселення. Урбанізація населення світу, урбанізованість території. Регіональні типи урбанізації. Соціально-географічні і просторові аспекти урбанізації. Форми сільського розселення: компактна і дисперсна. Глобальні проблеми народонаселення і соціально-економічний розвиток сучасного світу.

3. Перелік питань, що виносяться на фахове вступне випробування з основ географії

1. Еволюція Всесвіту.
2. Сонячна система.
3. Земля як планета.
4. Космічний вплив на Землю
5. Сонячно-земні зв'язки.
6. Магнітосфера Землі. Магнітне поле Землі.
7. Рухи Землі. Фігура Землі.
8. Орбітальний рух Землі.
9. Час.
10. Внутрішня будова Землі.
11. Поняття «земна кора», «літосфера», «літосферна плита», «тектонічні структури», будова та типи земної кори, породи та мінерали що її складають.
12. Геологічне літочислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця.
13. Рухи літосферних плит.
14. Походження материків і океанів.
15. Вулкани та землетруси, райони їх поширення.
16. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню.
17. Корисні копалини їх класифікація за походженням.
18. Поняття «атмосфера», її склад та будова, значення.
19. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері й на земній поверхні.
20. Теплові пояси та їх межі (тропіки і полярні кола).
21. Температура земної поверхні та повітря, її зміни з висотою і розподіл залежно від кута падіння сонячних променів.
22. Атмосферний тиск його вимірювання. Основні пояси атмосферного тиску Землі.
23. Загальна циркуляція атмосфери.
24. Циклони й антициклони.
25. Постійні вітри. Сезонні та місцеві вітри.
26. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари.
27. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі.
28. Повітряні маси й атмосферні фронти.
29. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області.
30. Погода, добові та сезонні коливання її метеорологічних елементів.
31. Спостереження за погодою та її прогнозування.
32. Закони природи і суспільства.
33. Етапи взаємодії суспільства і природи.
34. Сучасні напрямки взаємодії і закони системної єдності суспільства і природи. Потреби людства і природи.
35. Різноманітність взаємозв'язків і відносин суспільства і природи. Характерні риси взаємодії суспільства і природи.

36. Природокористування як специфічна галузь виробничої діяльності, його сутність і структура.
37. Напрямки і види природокористування: ресурсоспоживання, конструктивне перетворення природи, відтворення природи ресурсів, охорона природи, управління і моніторинг.
38. Політика ресурсозбереження: суть і основні напрямки.
39. Поліцентрична і моноцентрична теорії походження сучасної людини.
40. Космічна та інші теорії появи людини на планеті.
41. Загальна характеристика народонаселення світу. Історія формування, динаміка чисельності і розміщення населення.
42. Расова структура.
43. Етнічна структура.
44. Релігійна структура.
45. Статеві-вікова структура.
46. Природний рух населення, відтворення населення.
47. Міграції населення, їх суть і види.
48. Міграційна політика. Механізм управління міграціями.
49. Географія трудових ресурсів і ринку праці. Відтворення робочої сили і його фази.
50. Ресурси праці і джерела їх формування. Формування структури зайнятості.
51. Розселення населення і його територіальна організація. Суть системи розселення.
52. Фактори і закономірності формування розселення населення.
53. Типи поселень.
54. Міста, їх суть, особливості.
55. Функціональна структура міст.
56. Розвиток опорного каркасу розселення. Урбанізація населення світу, урбанізованість території.
57. Регіональні типи урбанізації.
58. Соціально-географічні і просторові аспекти урбанізації.
59. Форми сільського розселення: компактна і дисперсна.
60. Глобальні проблеми народонаселення і соціально-економічний розвиток сучасного світу.

4. Список рекомендованої літератури.

1. Багров М.В., Боков В.О., Черваньов І.Г. Землезнавство. К.: Либідь, 2000. 464 с.
2. Волошин І.І. Загальне землезнавство: навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДПУ ім. М. Гоголя. 2002. 294 с.
3. Географічна енциклопедія України. Т.1-3. К.: Українська енциклопедія, 1989-1993.
4. Географія світового господарства (з основами економіки): навч. посіб. /Я.Б. Олійник, І.Г.Смирнова. К.: Знання, 2011. 640 с.
5. Голюков А.П., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної та економічної географії. К.: Либідь, 1996. 320 с.
6. Жупанський Я. І. Історія географії України. Л.: Світ, 1997.
7. Заставний Ф.Д. Географія України. Львів: Світ, 1994. 472 с.
8. Іщук С.І. Територіально-виробничі комплекси і економічне районування (методологія, теорія). К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1996. 244 с.
9. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: навч. посіб. К.: Знання, 2000. 204 с.
10. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії. К.: Вища шк., 1996. 231 с.
11. Розміщення продуктивних сил України / За ред. Є.П.Качана. К.: Вища школа, 1999. 375 с.
12. Соціально-економічна географія України / За ред. О.І.Шаблія. Львів: Світ, 2000. 608 с.
13. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії. Одеса: Астропринт, 2001. 560 с.

5. Критерії оцінювання знань фахового вступного випробування

Критерії оцінювання	Характеристики критеріїв оцінювання знань
200	Абітурієнт має глибокі міцні і системні знання в галузі основ географії. Має чіткі адекватні наукові уявлення про сучасний стан розвитку провідних географічних наук, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми досліджень геосфери, їх мету і завдання. Володіє вміннями на рівні професійної компетенції. Творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.
180	Абітурієнт має міцні ґрунтовні знання в галузі основ географії, але може допустити незначні неточності в формулюванні понять. Вміє застосовувати набуті знання на алгоритмічному рівні, продуктивний рівень виявляється епізодично. Недостатньо володіє вміннями доводити, пояснювати окремі поняття. Творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.
160	Абітурієнт знає програмний матеріал з основ географії повністю, але не вміє самостійно мислити, не може вийти за межі певної теми. Рівень самостійності мислення недостатній: під час виконання роботи вимагає інструкцій. Абітурієнт самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Професійна компетентність має обмеження у виконанні завдань творчого характеру.
140	Абітурієнт знає основні положення програмного матеріалу, має уявлення про основні закономірності географічних процесів, але його знання мають загальний характер. Не вміє встановлювати основні закономірності. Пояснення основних процесів відбувається на емпіричному рівні. Не вміє встановлювати логічну послідовність подій, допускає помилки у визначенні основних понять. Професійні вміння мають розрізнений характер.

Критерії оцінювання	Характеристики критеріїв оцінювання знань
120	Абітурієнт знає основні теми курсу географії, але його знання мають загальний характер. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні. Професійні вміння мають розрізнений характер, що свідчить про низький рівень сформованості компетентності.
100	Здобувач знає основні теми курсу, має уявлення про основні положення загальної географії, але його знання мають загальний характер. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні. Професійні вміння мають розрізнений характер, що свідчить про низький рівень сформованості компетентності.
0 - 99	Здобувач має фрагментарні знання з програми. Не володіє географічною термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання. Здобувач має фрагментарні знання з програми. Не володіє географічною термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Мова невиразна, обмежена, бідна, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички на рівні розпізнавання.